

9. april 1940 — 5 krigsår og fred

Jeg var 12 år og møtte på skolen denne berømmelige april dagen. Der fikk vi beskjed om å gå hjem igjen. Tyskerne hadde gått i land i Oslo, Bergen og Trondheim. Det hele var bare kaos og rykter. Her i Rendalen gikk det mange dager før vi så noen soldater. Først de norske og like etter en masse tyske soldater. De første kom på motorsykler. Senere kom tyskerne med en masse hester og vogner. Alle drog nordover. Det ble ingen treninger her i Øvre, men tyskerne skjøt ei ku ved en misforståelse. Så stilnet det hele av, og alle som hadde rømt med sine familier opp i skogskoier og andre avsidesliggende steder kom hjem igjen.

Etter som tiden gikk begynte de nye makthaverne å blande seg opp i alt mulig. Det eneste tillatte parti ble NS, for disse samarbeidet med okkupasjonsmakten. Alle lag og foreninger ble oppløst og eiendeler inndratt. Radioene ble inndratt, unntatt hos NS-medlemmer. Det samme ble gjort med skytevåpen. Kommunestyret ble omdøpt og skulle hete herredstinget. Det kom opp plakater hvor det stod: Skutt blir den som gjør det eller det!

Når krigen var over i Norge, rullet den videre i Europa. Verden hadde aldri sett en så aggressiv og sterk makt som Tyskland. Etter de tyske soldatene kom det hemmelige politi: Gestapo. Disse utøvte en brutal og rå makt med tortur og drap i de landene som var besatt. I Oslo het Gestapo-sjefen Fehmer, og i Trondheim het han Gerhard Flesch.

Det begynte etter hvert å bli varemangel på det meste, og så

gaut som et velkjent begrep. Børsen ble et velkjent begrep. Ellers byttet folk varer. Tobakkplanter var det mange som hadde, og det var en bra erstatning for de som røkte. Det ble tvangsdrift av tømmer og tvangsutskrivning av skogsarbeidere.

NS-myndighetene blandet seg inn i kirke og skole, og opprettet noe de kalte Norsk lærersamband. Den som ikke skrev seg inn kunne bli arrestert. Mange prester sluttet og det kom erstatningsprester. Dette resulterte i at mange ventet med å konfirmere seg til krigen var slutt.

I ettertid er det interessant å se hvordan krigsårene hadde forskjellig virkning på folk. Så lenge tyskerne hadde fremgang på frontene var det et tilslag av personer som meldte seg inn i NS og begynte å gå med solkors. Andre gikk med solkors når de ikke risikerte å møte kjentfolk. Medlemmer av hjemmefronten måtte rømme over til Sverige for ikke å bli tatt av tyskerne. Andre rømte til Sverige av eventyrløst. Andre familier delte seg opp i «gode nordmenn» og offentlige NS-medlemmer. NS-myndighetene delte ut titler som propagandaleder og herredsjegermester. Noen forholdt seg helt passive uten å ta parti med noen. De ventet bare til krigen sluttet og ble på fredsfeiringen som gode patrioter. De hemmelige NS-listene ble funnet i en vegg på Unset.

Noen meldte seg som frontkjempere sammen med tyskerne for å utvide Det tredje riket. En av disse mistet livet, en fikk ødelagt en arm, og en kom uskadd tilbake. Her i lokalsamfunnet gikk det altså med bare ett liv, når vi unntar at en hirdmann skjøt en sau og måtte betale dyrt for det.

Da krigslykken endelig vendte og tyskerne begynte å gå tilbake, var det mange NS-medlemmer som fikk kalde føtter og ville melde seg ut. Noen hadde blamert seg så kraftig at det var bare å stå til den bitre ende.

Da freden endelig kom ble alle NS-medlemmene samlet i bedehuset på Elvål under bevåkning. Utover fredssommeren ble de sendt på vedhogst.

De fleste NS var harmløse personer, — men det skulle komme folk som ikke var så harmløse. Fredsvåren midt i mai kom det en lørdag formiddag fram til Brendnesset ved Tysla et par (en kar og en dame) som ville kjøpe melk. De var velkledd i sivil, og var lange og flotte å se på. Bare damen pratet og karen nikket og smilte til det hun sa. De var bare ca. 35 år og holdt til i en utløse i 2 dager før de gikk videre. De ble arrestert av hjemmefronten ved bedehuset og karen var tysker og hadde pistol. Tyskeren var ettersøkt av den allierte etterretningen og han skulle ha gull i ryggsekken. Dette står i Per Hanssons bok om Henry Rinnan.

Vi har ikke fått dokumentert om det var Gestapo-sjefen Gerhard Flesch som ble tatt her på Elvål under flukt sydover.

Min bror og jeg har sett bilde i «Adresseavisen» av Flesch og mener det er samme karen; lang og litt fyldig. Denne Flesch og Rinnan var kompanjonger og var de mest brutale personer i Trondheim under krigen. Når Gestapo i Trondheim og Rinnan-banden hadde fyllefest hendte det at de tok inn fanger og hengte disse som underholdning. Dette sier ganske mye om de som hadde makten i Norge under krigen.

Ola Jacobsen

HB 8/4-95
HH